

«تنبيه الأمة» و انگیزه تحقیق و تصحیح آن

«تنبيه الأمة» تاکنون سه مرتبه به چاپ رسیده،

- بار اول به سال ۱۳۲۷ ه.ق، در بغداد، قطع رقعی در ۹۵ صفحه،

چاپ سربی، مطبعه حیدری.

- بار دوم به سال ۱۳۲۸ ه.ق، در تهران، قطع رقعی در ۹۵ صفحه،

چاپ سنگی، کارخانه مشهدی خداداد باسمه چی.

- بار سوم به سال ۱۳۷۴ ه. ق، (برابر با سال ۱۳۳۴ ه. ش) در تهران با مقدمه و توضیحات آیه الله سید محمود طالقانی، قطع وزیری در ۱۴۲ صفحه. پس از آن بارها همین چاپ افست شده و منتشر گردیده است.

این اثر همچنین چند مرتبه به زبان عربی ترجمه شده که عبارتند از:

- بار اول در سال ۱۹۵۶ م به صورت ناتمام در مجله عرفان، شماره ۴۳ توسط صالح جعفری.

- بار دوم به سال ۱۴۱۰ ه. ق، به صورت کامل در مجله الموسم شماره ۵ توسط محمد سعید الطریحی در لبنان.

- بار سوم در سال ۱۴۱۹ ه. ق، به صورتی مستقل و با مقدمه‌ای سودمند به همت عبدالکریم آل نجف در مؤسسه احسن الحدیث قم.

همچنین در سال ۱۴۱۸ نیز در پایان کتاب «ضد الاستبداد» تألیف توفیق السیف، همراه با توضیحاتی در پاورقی به چاپ رسیده است.

در چاپ سوم کتاب که امروز در بازار موجود است، اغلاط فراوانی به چشم می‌خورد، علاوه بر آن پاره‌ای از عبارات حذف شده و در پاره‌ای موارد برای سهولت در فهم تغییراتی به عمل آمده که گاه معنا را دگرگون ساخته است. از این رو انتشار متنی تصحیح شده، همراه با ذکر مآخذ و منابع که نیاز امروز جامعه علمی است، ضروری می‌نمود.

اهمیت این اثر در تاریخ فلسفه سیاسی شیعه بالاخص تاریخ نهضت‌های صد ساله اخیر روحانیت از یک سو، و کثرت مراجعه محققان و پژوهشگران به این کتاب، ضرورت انتشار متن منقح و منطبق بر چاپ اول که به رؤیت مؤلف محقق رسیده و در عین حال همراه با توضیحاتی مختصر و مآخذ و منابع و فهرس مربوطه را دو چندان می‌نمود. چاپ مجدد این اثر به معنای نادیده گرفتن تلاش در خور تقدیر آیه الله طالقانی رحمته در وارد کردن این کتاب به متن ادبیات سیاسی جامعه در فضای استبداد زده رژیم گذشته نیست، اما پس از گذشت قریب به نیم قرن، نگاهی دوباره به این کتاب لازم بنظر می‌رسد.

تا متناسب با شرایط امروز به جامعه عرضه شود. متأسفانه علی رغم تلاش فراوانی که صورت گرفت به نسخه‌ای خطی از این اثر دست نیافتیم، ظاهراً دو نسخه خطی از این کتاب در کتابخانه‌ها موجود است:

اول: نسخه خطی کتابخانه دکتر عبدالله فیاض که عکسی از آن در کتابخانه مجمع علمی عراق رقم ۷ در فهرس نسخ خطی ثبت شده است.^۱ دوم، نسخه خطی کتابخانه مرحوم وزیرری در یزد. ولی با مراجعه به میکرو فیلم این نسخه در کتابخانه آستان قدس رضوی معلوم شد که این نسخه به سفارش مرحوم وزیرری در سال ۱۳۳۲ ه. ش از روی چاپ اول کتاب - احتمالاً به دلیل کمبود نسخ آن در بازار - استنساخ شده و در اثر کم‌دقتی نویسنده مواردی جا افتاده است، لذا ارزش علمی ندارد. تنها برای نگارنده این فائده را داشت که قبل از دسترسی به چاپ اول معلوم شد که چاپ دوم جز در موارد نادری منطبق بر چاپ اول است و البته با دسترسی به چاپ اول کتاب در کتابخانه ملک این امر مسجل گردید.

در این تصحیح چاپ اول کتاب مبنا قرار گرفته، اغلاط چاپ سوم تصحیح شده و موارد محذوف تذکر داده شده است و فقط پاره‌ای از اختلاف نسخه‌ها برای آنکه تا حدودی خطاهای چاپ سوم معلوم گردد، در پاورقی آورده شده و از ذکر اختلافهای جزئی صرف‌نظر گشته است. (چاپ اول با حرف رمز «أ»، چاپ دوم با حرف «د» و چاپ سوم با حرف «س» مشخص شده است.)

مأخذ، منابع و فهرس و پاره‌ای توضیحات در پاورقی و نیز مقدمه‌ای حاوی زندگینامه علامه نائینی، همچنین نشانه‌های سجاوندی برای فهم آسانتر عبارات عمیق و مسلسل وار کتاب، از جمله امتیازات این چاپ بشمار می‌رود. مناسب بود که تحلیلی از دیدگاههای نائینی در این مقدمه ارائه گردد،

۱. عواد، میخائیل، مخطوطات مجمع علمی العراقي، ج ۳، ص ۲۳۲.

اما چون پژوهشی مستقل در این زمینه در آینده نزدیک به محضر اهل فکر و اندیشه عرضه خواهد شد، از پرداختن به آن در اینجا صرف نظر نمودم.

در پایان لازم می دانم از محقق ارجمند حجة الاسلام و المسلمین رضا مختاری در ارائه دیدگاههای خود در جهت تصحیح و تحقیق این اثر، همچنین از مسئولان کتابخانه های آستان قدس رضوی، ملک و ملی و دست اندرکاران محترم مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی تشکر کنم و آمادگی خود را برای دریافت نظرات و پیشنهادات محققان و اندیشمندان درباره انتشار این اثر اعلام نمایم.

به ارواح تابناک عالمان و ارسته و متعهد جهان تشیع که عمر خود را برای اعتلای اسلام و مسلمین صرف کردند، درود می فرستم و این تلاش ناچیز را به روح مطهر علامه شیخ محمد حسین غروی نائینی رحمته الله علیه آفریننده این اثر نفیس و روح ملکوتی حضرت امام خمینی رحمته الله علیه مؤسس و بنیانگذار نظام علوی جمهوری اسلامی و تحقق بخش آرزوی عالمانی چون نائینی تقدیم می کنم.

والسلام - سید جواد ورعی

تابستان ۱۳۸۰